Af hverju breiðast kynsjúkdómar svo ört út?

Þröstur Haraldsson

Það er sitthvað rotið í ríkinu þessar vikurnar. Ósakhæfir unglingar veifa hnífum á menningarnótt, íshellar hrynja og kynsjúkdómar breiðast út með óþekktum hraða. Svona væri hægt að tuða en hér verður aðeins fjallað um það síðastnefnda. Nýjustu tölur um tíðni kynsjúkdóma sýna allverulega aukningu, einkum og sérílagi hvað snertir lekanda og sárasótt.

Þetta kannast Elísabet Reykdal Jóhannesdóttir húðlæknir harla vel við. „Þegar ég hóf störf hér á göngudeild húð- og kynsjúkdóma árið 1999 var lekandi svo til horfinn eftir allmiklar sveiflur á öldinni sem leið. Þau fáu tilvik sem greindust voru í fólki sem hafði verið í útlöndum og smitast þar, en ekkert smit var innanlands. Undanfarin ár hefur hann verið að færa sig upp á skaftið. Í fyrra og á þessu ári er aukningin mjög mikil. Sárasótt hefur einnig aukist en klamydían að mestu staðið í stað," segir hún og bætir við: „Þetta hefur aukið álagið hér á deildinni verulega vegna þess að þegar um klamydíu er að ræða þarf bara að gefa fólki töflur, en sé þetta lekandi þarf einnig að gefa sprautu í vöðva."

Tölurnar hræða

Eins og sjá má á meðfylgjandi súluriti hefur lekandasmitum fjölgað margfalt á undanförnum árum. Þau voru liðlega 100 árið 2021 en í fyrra stukku þau upp í 338 og á þessu ári voru þau orðin liðlega 200 um miðjan ágúst. Haldist sú tíðni út árið, fara smitin í um það bil 350 á árinu. Svipuð þróun er í tíðni sárasóttar (sýfilis), í fyrra greindust 73 tilvik og um miðjan ágúst voru þau orðin 50 sem þýðir að þau verða 80 á þessu ári en sami hraði helst.

Elísabet segir að á þessari fjölgun séu eflaust margar skýringar. Hverjir eru það sem greinast núna með þessa sjúkdóma?

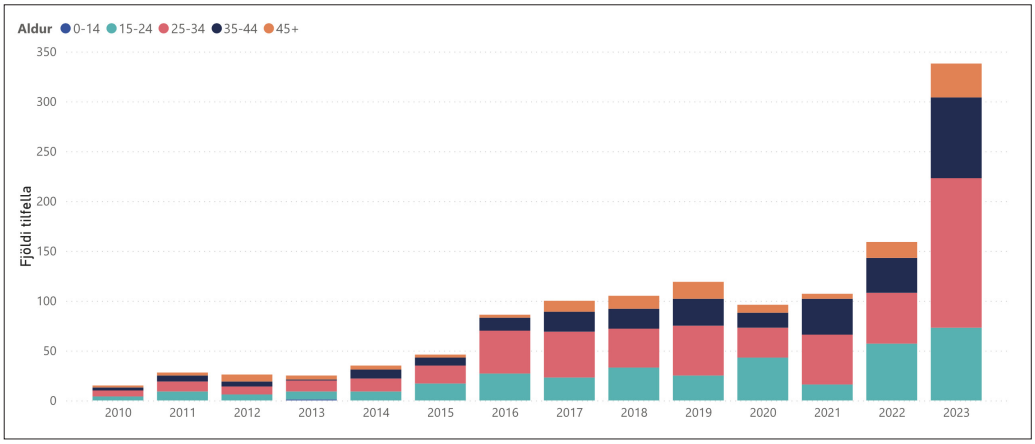
„Fyrst var þetta aðallega hjá karlmönnum sem sofa hjá öðrum karlmönnum en nú hefur þeim fjölgað sem sofa hjá báðum kynjum og við það berst það út í hinn hópinn. Þá kemur upp sá vandi að konur eru oft alveg einkennalausar. Þess vegna er svo mikilvægt að rekja smitleiðina. Karlar mæta oft á Læknavaktina en láta svo vera að rekja hjá hverjum þeir hafi sofið. Við það heldur smitið áfram að breiðast út, því konur vita hvorki hvort karlar eru smitandi né finna þær sjálfar fyrir einkennum," segir hún.

Aukið aðgengi mikilvægt

Hún segir að ýmislegt valdi þessari fjölgun.

„Þessu veldur aukið frjálsræði í viðhorfum fólks til kynlífs, aukin ferðalög og netið, sem veitir fólki hugmyndir. Samfélagsmiðlarnir hafa aukið mögleika fólks á að hitta aðra sem það hefði ekki rekist á og fólk ferðast meira til útlanda núna. Svo hefur lyfið Prep, sem ver fólk gegn því að fá HIV en ekki gegn öðru smiti, sín áhrif. Það eru brögð að því að karlmenn taki þetta lyf og hafi síðan kynmök við ýmsa bólfélaga af báðum kynjum, án þess að nota smokk. Þetta gildir einkum um sárasóttina sem er nokkuð algeng meðal karla sem sofa hjá öðrum körlum."

Erfitt sé þó að fullyrða nokkuð, „en hræðslan sem var við HIV fyrir 30 árum er orðin minni núna, unga fólkinu þykir bara leiðinlegt að tala um þetta. Auðvitað getur verið erfitt að ræða um það hjá hverjum maður hefur sofið og ekki batnar það ef um framhjáhald er að ræða. En það er nauðsynlegt ef takast á að rekja smitleiðirnar. Svo er reyndar annar vandi sem er takmarkað aðgengi að þjónustu við þá sem smitast. Hér hjá okkur er bara opið milli 8 og 15 mánudag til föstudags, en þyrfti að vera lengur því flestir eru sammála um að aukið aðgengi að þjónustu sé nauðsynlegt," segir Elísabet. Við ræðum betur við hana síðar í haust, meðal annars um app sem verið er að forrita, en það á að gera skráningu og rakningu smits auðveldari og einfaldari fyrir alla aðila.

Fjöldi lekandasmita hefur rokið upp á við síðustu árin og eins og sjá má á þessu grafi eru það einkum þau sem eru á aldrinum 15-44 ára sem verða fyrir smitun. Kynin skiptast þannig að um 100 eru konur en tæplega 250 karlar. Frá Embætti landlæknis.

Læknablaðið
THE ICELANDIC MEDICAL JOURNAL

Hlíðasmára 8
201 Kópavogi
sími 564 4104

Útgefandi
Læknafélag Íslands

Ritstjórn
Helga Ágústa Sigurjónsdóttir, ritstjóri og ábyrgðarmaður
Berglind Jónsdóttir
Halla Viðarsdóttir
Lilja Sigrún Jónsdóttir
Oddur Ingimarsson
Ólöf Jóna Elíasdóttir
Sæmundur Rögnvaldsson

Tölfræðilegur ráðgjafi
Sigrún Helga Lund

Ritstjórnarfulltrúi
Þröstur Haraldsson
thh@lis.is

Blaðamaður
Hávar Sigurjónsson

Auglýsingar
Ingvar Freyr Ingvarsson
ingvar@lis.is

Umbrot
Margrét E. Laxness
melax@lis.is

Prófarkalestur
Aðalsteinn Eyþórsson

Upplag
1850

Áskrift
24.900,- m. vsk.
Lausasala
2490,- m. vsk.

Prentun og bókband
Litróf
Vatnagörðum 14
104 Reykjavík

Dreifing
Íslandspóstur
Höfðabakka 9
110 Reykjavík

© Læknablaðið
Læknablaðið áskilur sér rétt til að birta og geyma efni blaðsins á rafrænu formi, svo sem á netinu. Blað þetta má eigi afrita með neinum hætti, hvorki að hluta né í heild, án leyfis.

Fræðigreinar Læknablaðsins eru skráðar (höfundar, greinarheiti og útdrættir) í eftirtalda gagnagrunna: Medline (National Library of Medicine), Science Citation Index (SciSearch), Journal Citation Reports/Science Edition, Scopus og Hirsluna, gagnagrunn Landspítala.

The scientific contents of the Icelandic Medical Journal are indexed and abstracted in Medline (National Library of Medicine), Science Citation Index (SciSearch), Journal Citation Reports/Science Edition and Scopus.

ISSN: 0023-7213